

Leszek Krajkowski - Rodzina historyka Stanisława Karwowskiego [fragmenty tekstu]

Karwowski - to nazwisko w Polsce popularne. Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności (PESEL) w roku 2000 zarejestrował 9681 osób tego nazwiska, a w rankingu popularności nazwisk plasowało się ono na 415 miejscu. Ma ono formę odmiejscową od nazw Karwowo lub Karwów, lecz nie jest wykluczone, że mogło powstawać także bezpośrednio od staropolskiego słowa "karw", oznaczającego woła. Spośród wielu osób tego nazwiska zasłużonych w różnych dziedzinach życia społecznego (Polski słownik biograficzny zawiera 15 biogramów Karwowskich), tylko jedna postać jest umieszczana w encyklopediach powszechnych. Jest nią Stanisław Karwowski - historyk, publicysta, genealog i działacz społeczny. W Wielkopolsce jest on znany przede wszystkim jako autor monumentalnego dzieła, wydanej już po jego śmierci trytomowej Historii Wielkiego Księstwa Poznańskiego i monografii kilku miast, lecz całość jego pisarstwa obejmuje ponad 300 pozycji opublikowanych w latach 1872-1917. Pozostawił również liczne rękopisy, wśród nich wiele opracowań genealogicznych. Znajdują się one w Archiwum PAN w Poznaniu przy ul. S. Mielżyńskiego (gmach PTPN).

Urodził się w roku 1848 w Lesznie, gdzie jego ojciec był wówczas nauczycielem gimnazjum. Po ukończeniu tamtejszego gimnazjum studiował na uniwersytetach we Wrocławiu i w Berlinie. Doktorat z filozofii uzyskał na uniwersytecie w Halle i zaczął pracę jako nauczyciel gimnazjalny. W pracy zawodowej i społecznej występował jako obrońca polskości i propagator polskiej kultury w okresie pruskiego Kulturkampf. Za odmowę nauczania religii w języku niemieckim został karnie przeniesiony z gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim do niemieckiego środowiska nauczycielskiego w Żaganiu. Kolejnym miejscem jego pracy były Głubczyce na Śląsku. Efektem pobytu w tej miejscowości było dwutomowe dzieło Z przeszłości Śląska (Bytom 1895-99). Do Poznania przeniósł się wraz z rodziną po przejściu na emeryturę w 1907 roku. Dopiero tutaj osiągnął pełnię swojej aktywności naukowej i społecznej. Był członkiem, a następnie wiceprezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prezesem Towarzystwa Muzycznego, założycielem Komitetu Pomocy dla Teatru Polskiego w Poznaniu, prezesem Towarzystwa św. Wincentego a Paulo i członkiem zarządu Towarzystwa Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego. W Radzie Miejskiej Poznania był przewodniczącym polskiego koła radnych. Wygłaszał liczne odczyty w różnych stowarzyszeniach, protestował w obronie nauczania religii po polsku w szkołach ludowych. Był współwydawcą Przeglądu Wielkopolskiego z ramienia powstałego w Poznaniu w 1910 roku Związku Narodowego. Zmarł w Berlinie po nieudanej operacji w 1917 roku. Pochowany został na starym cmentarzu Świętomarcińskim przy ul. Towarowej w Poznaniu, a w 1942 roku jego prochy zostały przeniesione na cmentarz parafii Zmartwychwstania Pańskiego na poznańskim Dębcu przy ul. Samotnej. Obecnie czynione są starania o umieszczenie jego doczesnych szczątków na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan na poznańskim Wzgórzu św. Wojciecha(...)

Autorzy herbarzy wymieniają Karwowskich kilku herbów, a przodkowie Stanisława wywodzili się z rodu o herbie Cwalina zwanego także Pniejnią i zamieszkiwali północno-wschodnią część Mazowsza. Nazwisko przyjęli od wsi Karwowo, w dawnej Ziemi Wiskiej (Wizna nad Narwią - jeden z najstarszych na Mazowszu grodów z czasów piastowskich).(...)

Najstarsze zapiski sądowe dotyczące Karwowskich przytacza w swoim Herbarzu Ignacy Kapica Milewski (Kraków 1870) - pochodzą one z XV-wiecznych ksiąg ziemskich wiskich. Przedstawiciele 14 pokoleń tego rodu wymienia Teodor Żychliński w "Złotej księdze" szlachty polskiej (rocznik XXII, Poznań 1900, s. 57-65). Wielu z nich sprawowało urzędy w I Rzeczypospolitej. Najwyższe stanowiska osiągnął Kazimierz (VIII pokolenie) - był on stolnikiem bielskim (na Podlasiu), podstarościm i sędzią grodzkim brańskim, a posłem ziemi bielskiej był wybierany 27 razy z rządu. W 1740 roku był marszałkiem sejmu walnego w Warszawie. Pradziad historyka, również Stanisław (X pokolenie) był synem Pawła, chorążego i podkomorzego bielskiego, także posła na sejmy. W posagu otrzymał wieś Cywilny Górne w Płockiem. Wziął udział w konfederacji barskiej, a po upadku Rzeczypospolitej, straciwszy fortunę, przeniósł się do Mosiny koło Poznania, gdzie nabył mały folwark i tu zmarł w 1828 roku. On to zapoczątkował wielkopolską gałąź tego rodu.(...)

Wśród potomków Stanisława Karwowskiego w linii męskiej występują przedstawiciele trzech pokoleń lekarzy: syn Adam (1873-1933) - dermatolog i wenerolog, jeden z współtwórców i profesor Uniwersytetu Poznańskiego, wnuk Stanisław (1906-1940) - laryngolog, więzień Ostaszkowa, zamordowany w Twerze i pochowany w Miednoje oraz prawnuk Andrzej - radiolog, profesor poznańskiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego.(...)

Szczegółowy wykaz potomków Stanisława Karwowskiego i jego brata Jana podaje załączona do artykułu tabela.